Govern de les Illes Balears

Conselleria de Medi Ambient

Direcció general de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental

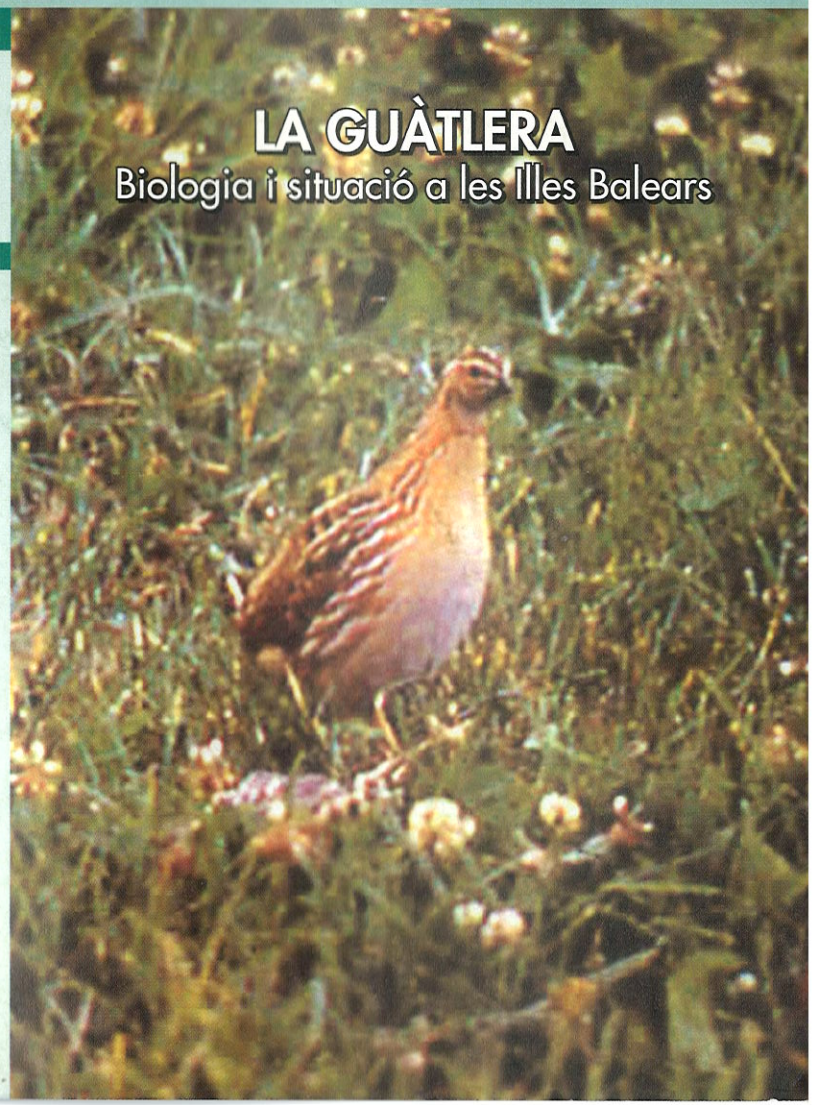
Estudis tècnics d'espècies cinegètiques, 1

16

Quaderns de Natura

LA GUÀTLERA

Biologia i situació a les Illes Balears

Govern de les Illes Balears

Conselleria de Medi Ambient

CONTINGUT

Presentació 3
La biologia de la guàtlera 5
La regressió de les poblacions de guàtleres 8
El present estudi: metodologia 9
Col·laboradors 10
Resultats 11
- Informació sobre la cria 12
- Les dades de caça 16
- Quantes guàtleres tenim? Quantes es cacen? 18

Les recuperacions de guàtleres anellades 19
Com gestionar les poblacions de guàtleres 21
- 1) Guàtleres i agricultura 22
- 2) La caça de la guàtlera 23
- 3) Els alliberaments de guàtleres de granja 25

Agraïments 27

Edita: **Conselleria de Medi Ambient** - Govern de les Illes Balears
Autors: **Joan Mayol** (Conselleria de Medi Ambient)
Fernando Valls (Federació Balear de Caça) i
Maria Alorda (Bióloga)
Jordi Muntaner (Conselleria de Medi Ambient)
Fotos: **Manel Puigserver**
Maquetació / Estampació: **Gràfiques Gelabert SL**
Dipòsit Legal: PM-2377-2004

Presentació

Avui dia, la caça ha deixat de ser una activitat de recol·lecció de proteïna, d'aliment, per esdevenir una activitat esportiva que és molt més que capturar una presa. Els caçadors reivindiquen un paper de gestió del medi, i assumeixen l'objectiu de contribuir a la protecció del patrimoni natural, ja que un ús prudent de les espècies cinegètiques no entra necessàriament en contradicció amb la seva conservació.

Amb la intenció de contribuir a aquest procés, que està inclòs en la necessària modernització de la caça, la Conselleria de Medi Ambient promou regularment tasques tècniques amb la Federació Balear de Caça, que disposa d'una gran xarxa organitzada de persones *a priori* interessades en aquestes qüestions. L'experiència acumulada pels caçadors balears en temes de caça és, lògicament, molt gran. Amb tota seguretat, la seva col·laboració amb els tècnics de la conselleria en particular, i en general, amb les persones de formació biològica, pot proporcionar fruits molt valuosos. Amb aquests treballs, no es tracta de fer obres definitives, tesis o treballs d'investigació, sinó de contribuir a millorar el coneixement general de les espècies considerades, o dels aspectes que en cada cas se seleccionen com a matèria d'estudi. No es pretén esgotar un tema, ni arribar a conclusions definitives, sinó contribuir al millor coneixement de les espècies i de la caça a les Balears, i donar utilitat a l'experiència dels caçadors en el camp, molt més ampli, del coneixement de la Naturalesa.

L'any 2003, es va considerar convenient treballar conjuntament sobre la guàtlera, *Coturnix coturnix*, una petita gal·liforme ben coneguda pels amants de l'esport cinegètic, amb un gran prestigi esportiu. La guàtlera és una caça d'estiu, una espècie migratòria que cria a Europa i marxa, ben

prest, cap a l'Àfrica. Per molts aficionats, és la primera caça de l'any, que permet jornades ben emocionants, on el treball de ca de mostra és fonamental per aconseguir resultats. Desgraciadament, per molts esportistes, les bones caçades de guàtleres són cosa del passat: amb tota seguretat, és una de les espècies que ha sofert una regressió més marcada; aquells matins de caçades a l'alfals o el rostoll amb deu o dotze captures són més un record que una il·lusió.

Avui, lamentablement, la caça de guàtleres salvatges s'ha substituït per una pràctica artificial, no exempta de perill: la caça de guàtleres amollades, criades en granja, que resulta un substitut del genuí exercici cinegètic sobre una espècie silvestre. Certament, dóna ocasió de passar una estona de camp, de fer bona feina amb el ca i practicar el tir. Però no acaba de ser caçar de veres, i a més, suposa un risc biològic que convé conèixer. Li dediquem un apartat del present treball.

Aquesta publicació és sols una primera passa sobre aquest tema, i de fet, planteja més interrogants que no dóna respostes definitives. La qüestió és conèixer una mica millor la guàtlera i la seva caça, i demanar-nos si podríem recuperar les bones poblacions de l'espècie salvatge, que permetien una caça esportiva i genuïna. Les preguntes són si això és possible, qui ho pot fer i com. La vàlua de les nostres aportacions serà feta pel lector. Esperem un futur que sigui millor que el present!

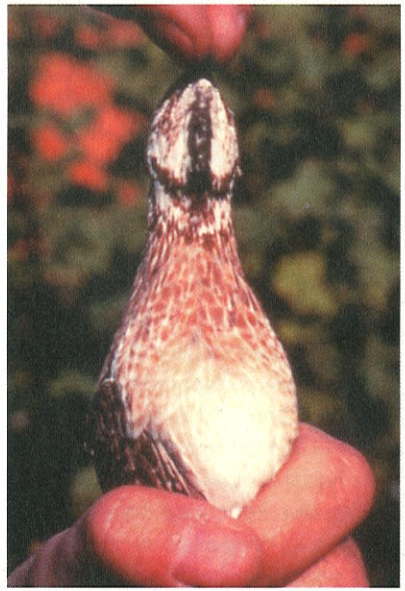
La biologia de la guàtlera

La guàtlera és una au gal·liforme (de la família de les perdius, les gallines i els faisans), de talla modesta (de 16 a 18 cm, entre 70 i 120 g), color terrós, molt rabassuda, de coa i potes molt curtes. És migratòria, i arriba a les Balears a principis de primavera, cria des de la Mediterrània a Sibèria, per tornar cap a l'Àfrica el setembre. El seu viatge migratori és molt gran: no sols passa la mar, sinó també el desert del Sàhara (encara que algunes poden quedar al Marroc tot l'hivern), per passar l'hivern a l'Àfrica tropical, al cinturó subsaharià.

Aquesta fuita hivernal ha fet que tradicionalment es caci molt prest, a partir de la mitja veda (el 15 d'agost), ja que no és present a les nostres latituds quan s'obri la caça menor en general. La dificultat de localitzar-la és notable, i de fet, sense un bon ca, resulta pràcticament impossible de caçar. Per aquests motius (més primerenca que la perdiu, abundància local i excel·lent exercici tant pel caçador com pel ca) és una au de molt de prestigi entre els caçadors.

El seu hàbitat són els herbassars densos, en els quals s'oculta gràcies al seu plomatge molt críptic. Per tant, resulta una espècie pròpia dels sementers de cereals i els camps d'alfals, i per tant, ha estat molt severament afectada per la tecnificació de l'agricultura, com descriurem més endavant.

La variació del color de la gorga és molt gran: dos mascles adults, de disseny molt diferent.

La biologia de reproducció és molt curiosa, i mereix una descripció detallada. Comencem per dir que en els darrers vint anys, els treballs de dos investigadors catalans, els Drs. Puigcerver i Rodríguez-Teijeiro, han permès esbrinar detalls de la biologia d'aquesta espècie que eren desconeguts, especialment el ritme rapidíssim de moviments migratoris de l'animal. Comencem el cicle en el viatge cap al nord: el primer hàbitat favorable que troben les guàtleres en passar el desert són els grans camps d'alfals del Marroc, que avui ocupen desenes de milers d'hectàrees. Allà els mascles comencen a reclamar les femelles. Sovint, al reclam acudeixen no sols femelles, sinó també altres mascles. La femella triarà el mascle dominant, i s'hi mantindrà relativament fidel durant els vuit o deu dies que dura la posta. Però si un altre mascle resulta més potent, la femella canvia de parella. S'ha comprovat, així, que un niu pot tenir ous fecundats per dos, o fins i tot tres, mascles. El que ha perdut el favor femení és expulsat, i continua el seu viatge. La femella quedarà sola, i traurà endavant els polls, abans de seguir viatge cap al nord. Per tant, moltes guàtleres que arriben a Europa ja han criat una vegada al Marroc. D'aquesta manera, la migració dels mascles és més ràpida que la de les femelles, i és conegut que com més al nord, la proporció de mascles és més gran. Aquestes agrupacions i expulsions donen una gran inestabilitat als individus. De fet, en un camp on se senten guàtleres, hi ha canvis constants: amb anellaments sistemàtics i molt intensos, s'ha comprovat que en un mateix sementer, en quinze dies, la població de mascles es renova en un 95%! A més de la migració cap al nord, hi ha moviments dispersius a la recerca de parella (que els catalans esmentats han batiat com a "moviments donjuanescs") i a la recerca d'hàbitats favorables: com la collita en zones altes és més tardana que al nivell de la mar, hi ha una transhumància estival, i moltes guàtleres pugen a tornar a nidificar als sembrats de les parts més altes de la Meseta o de muntanya.

Al Marroc, on se sega a mà, s'han pogut fer estudis molt acurats, ja que és fàcil trobar tots els nius. Les guàtleres arriben a densitats extraordinàries: fins a 40 nius per ha (un niu cada 250 m2!!), i fins i tot, 100 per ha! Aquestes xifres resulten increïbles, i segurament es deu al fet que hi ha moltes femelles que perden el niu (l'alfals se sega massa sovint per deixar el temps necessari per una posta i incubació completes) i en fan de nous. En qualsevol cas, indiquen que, en condicions favorables, l'abundància de guàtleres pot arribar a ser molt gran.

La posta és de 8 a 12 ous, i la incubació dura de 16 a 20 dies. Els joves, com totes les gal·liformes, abandonen immediatament el niu, i als deu dies ja són capaços de volar.

Tornen cap al sud a finals d'estiu, i la major part, travessen la mar i el desert per hivernar a l'Àfrica subsahariana. Migren de nit, molt ràpidament, i en grups.

Temps enrera, quan l'abundància de guàtleres a Europa devia ser similar a aquella que es troba actualment al Marroc, si un gran grup migratori patia condicions desfavorables (vents contraris, freds sobtats...) hi havia "pluges de guàtleres" i se'n podien trobar a cents o mils, esgotades, que es deixaven agafar amb la mà. La Bíblia ja en parla: *vingué un vent de Jahvè que va dur guàtleres de la mar i les deixà sobre el campament, fins a l'altura de dos colzes sobre la terra. El poble va passar tot el dia, tota la nit i tot el dia següent replegant guàtleres* (Nm. 9, 31). Aquesta ajuda miraculosa de Déu als jueus que travessaven el desert amb Moisès té una base real. Al nostre país, s'han registrat fenòmens similars (tot i que no tan massius) a la costa alacantina, Huelva, Cadis i Santander. Ja fa temps, d'això: la darrera va ser el 25 de setembre de 1940.

La regressió de la guàtlera

Molts de llibres antics reflecteixen que la guàtlera era extraordinàriament abundant el segle XIX. Hi havia caçadors que en cobraven de 1.200 a 2.000 per any (amb armes poc sofisticades, d'un canó!). Sobre 1927, a la costa del Sinaí (on viatjaren els jueus bíblics) se n'arribaven a caçar 4.000 per km de costa! La indústria conservera va fer matx: Egipte n'exportava cents de mils cada temporada, i l'any 1920 va superar els tres milions. Aquesta caça comercial es practicava a moltes illes mediterrànies, des d'Itàlia a Grècia. Entre les dues guerres, com a conseqüència de protestes internacionals d'aquesta pràctica abusiva, el tràfic es va restringir, i des dels anys 40 va quedar severament reduït.

Niu de guàtlera

Emperò la regressió de la guàtlera ha continuat. Sense cap dubte, el motiu ha estat la modernització agrícola. Quan tot el gra se segava a mà, la collita durava molt de temps, i moltes guàtleres se'n salvaven. Amb les segadores, els cultius moderns cada vegada més primerencs, i modernament, els pesticides, les poblacions de guàtleres han quedat molt reduïdes.

Els caçadors illencs de més edat han estat testimonis de la darrera fase de la reducció. Fa cinquanta anys, era normal capturar una dotzena o una vintena de guàtleres en poques hores. Jo mateix he estat testimoni de caçades d'aquesta magnitud al Cibollar de s'Albufera, a terrenys que avui estan totalment urbanitzats. L'horta de Palma i de Sant Jordi era una cacera molt valorada per aquesta espècie. La regressió pot haver estat de més del 90% en moltes zones, i els experts consideren que avui, a les Balears, no hi ha ni el 25% de les guàtleres que hi havia a mitjans del segle passat.

L'ornitòleg Moll va descriure una subespècie pròpia de Menorca, on considerava distintes les guàtleres "morenetes", migrants, de les menorquines, sedentàries. Avui aquesta subespècie no es considera vàlida, ni s'accepta que hi hagi una població resident, tot i que alguns hiverns, com altres bandes del sud d'Europa, poden quedar algunes guàtleres a les Balears.

El present estudi: metodologia

L'any 2002, la Federació Balear de Caça va difondre una enquesta doble (sobre cria i sobre caça), preparada pel Servei de Protecció d'Espècies (Dr. Jordi Muntaner), entre les societats de totes les Balears. El responsable del projecte, Fernando Valls, va elaborar, a partir de les dades obtingudes i en base a entrevistes personals amb directius de societats i experts en caça de guàtlera, els mapes amb quadrícules UTM que han servit de base al present informe. Posteriorment, la Dra. Maria Alorda Martorell, va revisar i analitzar les dades, preparant les taules i els resultats generals. Tot el procés ha estat dirigit pel cap del Servei, Joan Mayol, que n'ha assumit la redacció final.

En total, s'han complimentat 143 enquestes següents, distribuïdes així:

Enquestes	Caça	Nidificació	Total
Mallorca	17	70	87
Menorca	31	6	37
Eivissa	2	14	16
Formentera	1	1	2

Les dades s'han complementat amb altres informacions, dels arxius del Servei de Protecció d'Espècies, de la bibliografia, o facilitades per caçadors d'àmplia i reconeguda experiència (Veure agraïments).

El mètode principal són les enquestes, que constitueixen informacions voluntàries i parcials. Per tant, els resultats reflecteixen la informació disponible, i no resulten exhaustius. En altres paraules, les dades que figuren als mapes són les més fiables, però les quadrícules en blanc no indiquen necessàriament absència (de nidificació o de caça), sinó la inexistència d'informació concreta en aquesta àrea.

Col·laboradors

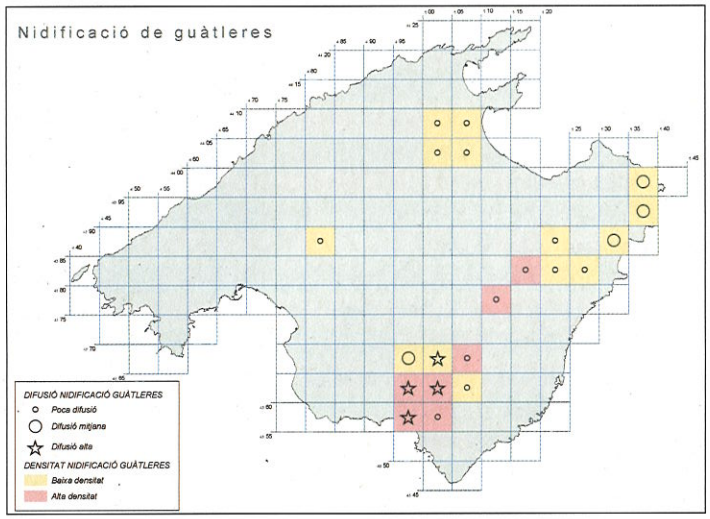
Altes Albalat, Juan José	Es Mercadal
Arias, José	Es Castell
Bagur Orfila, Rafael	Maó
Belando Vidal, Simón Pedro	Binissalem
Bestard Martínez, Pedro	Pòrtol, Marratxí
Bisquerra Sancho, Jaume	Sant Llorenç des Cardassar
Bordoy Adrover, Pedro	Manacor
Bosch Prats, Bartolomé	Ciutadella
Campaner Ferragut, Pedro	Sencelles
Camps Barceló, Arturo	Ciutadella
Carreras Torrent, Miguel	Ferreries
Club de caçadors federats Es Cap	Sant Francesc, Formentera
Colom Rosselló, Bartolomé	Santa Maria del Camí
Colomar Ribas, José	Sant Antoni de Portmany
Coll Roselló, Rafael	Maó
Escudero Carreras, Lorenzo	Maó
Escudero Sirerol, Jaime	Maó
Galmés Jaume, Miguel	Sant Llorenç des Cardassar
Gomila Carreras, Miguel	Es Mercadal
Gomila Martí, Cristobal	Es Mercadal
Granja Orfila, José R.	Es Mercadal
Hernández Hernández, Eduardo	Cala Mandia
Linares Sánchez, Noveldo	Manacor
Llopis Gasquez, Victor	Sant Lluís
Lopez Perera, Genaro	Capdepera
Marqués Marqués, Miquel	Ciutadella
Mas Servera, Bartolomé	Son Servera
Melia Mercadal, José Mª	Maó
Melia Sales, Agustín	Maó
Orfila Mercadal, Juan	Sant Climent
Pons Bennassar, Santiago	Maó
Pons Gonzalez, Lorenzo	Sant Lluís
Pons Moll, Antonio	Ciutadella
Puig Tur, Antonio	Eivissa
Ribas Bonet, Juan Antonio	Santa Gertrudis
Ribas Tur, Juan	Eivissa
Riera Balanzat, José	Eivissa
Riudavets Torres, José	Es Mercadal
Riudavets Villalonga, Antonio	Maó

Roig Garau, Gabriel	Sant Llorenç des Cardassar
Roig Prats, Joan	Eivissa
Roig Santandreu, Pedro	Sant Llorenç des Cardassar
Roig Tur, Antonio	Eivissa
Rosario Donoso, Aniceto	Manacor
Sastre Gardes, Basilio	Maó
Segui de Vidal, Juan S.	Maó
Sociedad cazadores La Veda	Sa Pobla
Sociedad cazadores San Huberto-Ciutadella	Ciutadella
Sociedad de cazadores de Es Mercadal	Es Mercadal
Sociedad de cazadores de Menorca	Maó
Sociedad de cazadores San Bartolomé-Ferreries	Ferreries
Sociedad de Es Migjorn	Es Migjorn
Sociedad de perdigoters Menorca	Es Mercadal
Triay Marqués, Lorenzo	Ferreries
Valls Romero, Fernando	Sa Ràpita, Campos
Villalonga Payeras, Lorenzo	Maó
Vinent Carreras, Juan	Maó

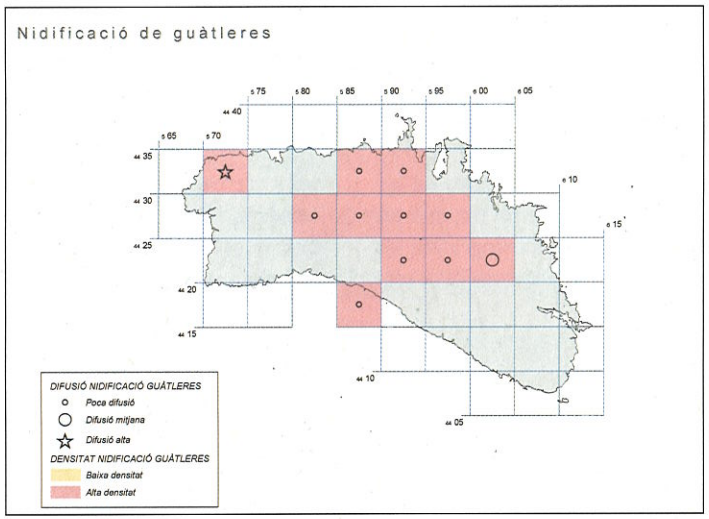
Resultats

Els resultats generals de les enquestes queden reflectits en els mapes següents, que cartografien les quadrícules de 5 x 5 km on els caçadors coneixen la nidificació de l'espècie, i les quadrícules del mateix tamany on es considera més abundant en època de caça.

Informacions sobre la cria

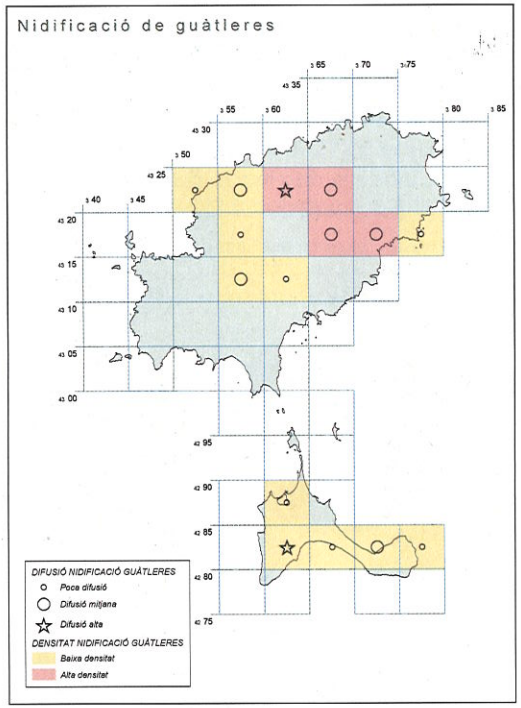

Nidificació a Mallorca

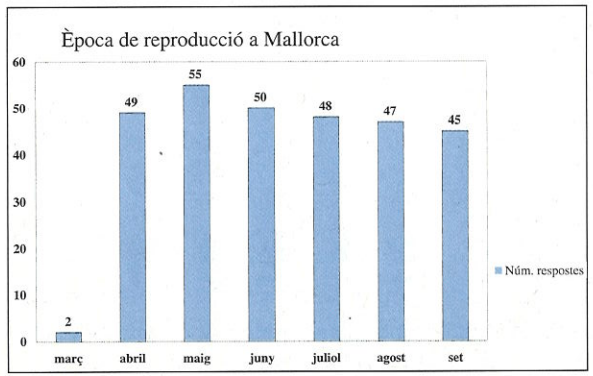

Nidificació a Menorca

a) Mallorca. Els informadors coincideixen a considerar que l'època de nidificació comença el mes d'abril, i que en anys favorables (com va ser el 2002, un any rècord en què les pluges estivals abundants varen fer que molts de sementers quedessin fora segar, i es mantinguessin com a hàbitat òptim) s'estén fins al setembre.

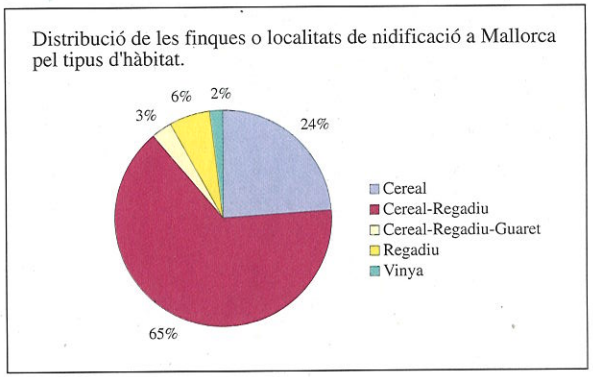

Nidificació a Eivissa-Formentera

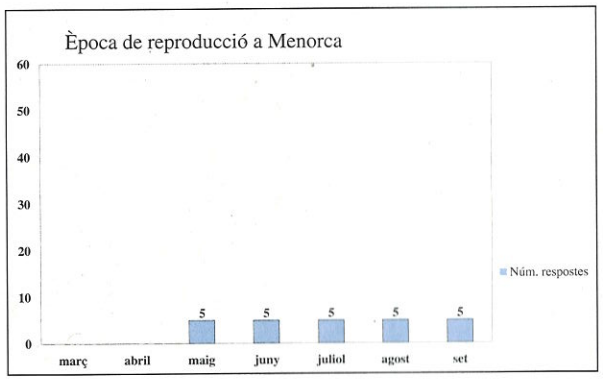
A moltes quadrícules, consideren que hi pot haver de 6 a 11 nius per deu quarterades en els hàbitats favorables. La mitjana ha quedat avaluada a 9 nius per 10 quarterades, el que equival a 0,7 nius per ha (compareu amb les avaluades pels ornitòlegs marroquins per entendre com de modesta és la nostra població).

El gràfic adjunt indica la distribució dels hàbitats de nidificació:

Menorca:

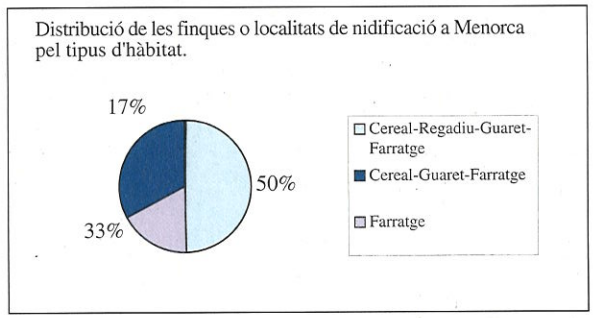
L'època de nidificació ofereix, en el cas de Menorca, uns resultats similars, tot i que el nombre més baix d'informadors redueix una mica l'època en què es coneixen nius:

Caldria confirmar amb observacions contrastades, si hi ha una mica de retard entre la cria a Menorca i Mallorca.

Les respostes dels caçadors menorquins reflecteixen una major abundància de les guàtleres en aquesta illa: la densitat mitjana, segons els informadors, és de 3,5 nius per ha, quasi quatre vegades més que a Mallorca! Probablement el sistema agrari de Menorca, basat en la producció de pastura i no de gra de sega, és molt més favorable a l'espècie.

Aquesta diferència de sistema agrícola queda igualment reflectida en el tipus d'hàbitat de cria:

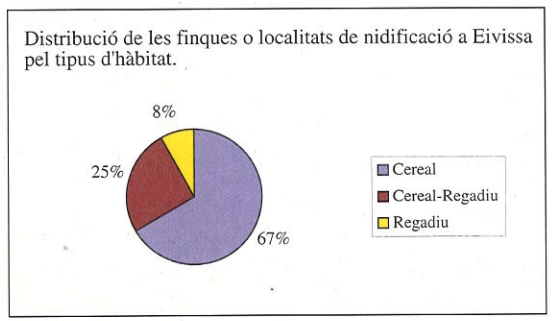

Eivissa i Formentera.

La densitat de cria segons els informadors se situaria en una xifra sensiblement similar a la mallorquina: 0,8 parelles per ha.

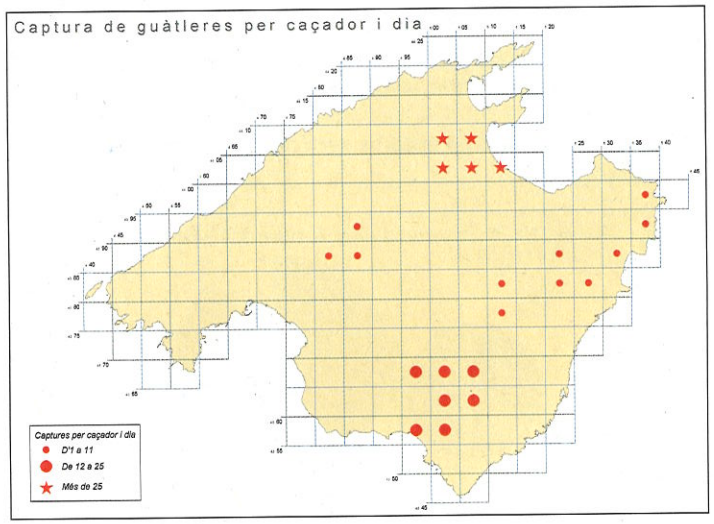
Tots els informadors consideren que la cria té lloc el mes de juny.

Quant als hàbitats, coincideixen també, de manera simplificada, amb els assenyalats a Mallorca:

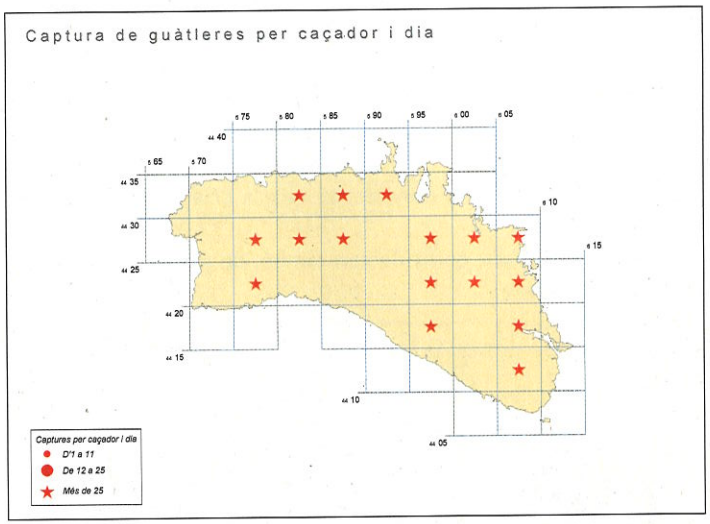

(Les dades de cria són bàsicament eivissenques. A Formentera és molt més escassa, i no s'han pogut aportar dades significatives, avaluant la cria en menys de la meitat de densitat que a Eivissa).

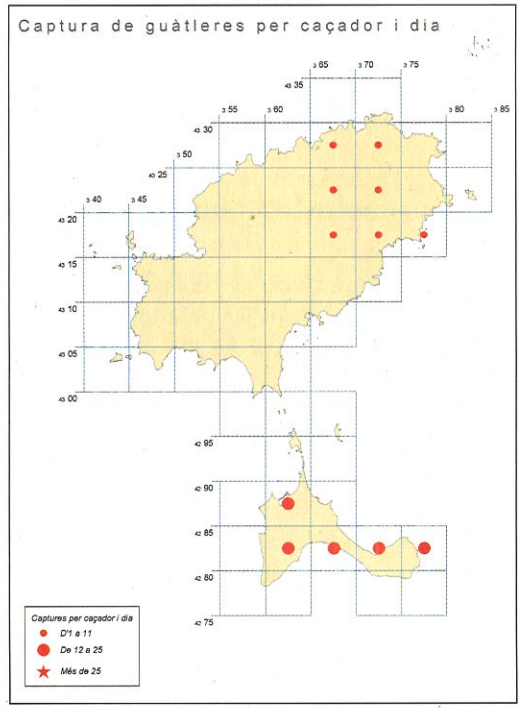
Les dades de caça

Caça a Mallorca

Caça a Menorca

Caça a Eivissa-Formentera

Les enquestes han proporcionat informació sobre la mitjana anual de captures aconseguides pels caçadors illencs, que s'inclouen en el quadre següent.

Illa	Núm. mitjà de guàtleres salvatges caçades per temporada i caçador
Mallorca	12-25
Menorca	Més de 25
Eivissa	Inapreciable
Formentera	Inapreciable (no hi ha mitja veda)

Aquestes xifres s'han d'interpretar amb precaució. Seria erroni creure que tots els caçadors mallorquins i menorquins obtenen aquestes perxes, ja que són probablement minoria els que practiquen aquesta modalitat, i les enquestes han estat contestades pels més aficionats a la caça de guàtlera.

Una altra informació aportada ha estat el tipus d'hàbitat on es caça, que resulta similar al de cria, tot i que lògicament augmenten els guarets i rostolls, ja que l'època de caça és posterior a la recol·lecció dels sementers.

Quantes guàtleres tenim? Quantes se'n cacen?

Aquestes són preguntes difícils de contestar, ja que disposem de dades molt parcials, però creiem interessant fer un intent d'aproximar-nos a quina podria ser la realitat de les poblacions i del seu aprofitament esportiu.

Quant a la població de guàtleres, les enquestes ens han proporcionat informació de les localitats més favorables, i el tipus d'hàbitat utilitzat. Podem considerar que la densitat mitjana podria ser entre el 10 i el 20 % de l'òptima, i podríem avaluar la població amb les dades d'estadística agrària de cada tipus de cultiu (cereals, farratges i alfals), considerant que un terç dels cultius herbacis són utilitzats com a hàbitat de nidificació.

Partint d'aquestes bases, que resulten en gran part especulatives, les poblacions insulars podrien ser, molt aproximadament, d'aquest ordre:

Illa	Parelles ha	Ha de farratges, cereals i alfals	Total nius
Mallorca	0,07-0,14	95.667	2.250-5.000
Menorca	0,35-0,7	29.991	3.500-7.000
Eivissa	0,08-0,16	9.828	275-550
Formentera	0,04	495	10
TOTAL	-	135.981	6.035- 12.560

(Les dades de conreus són les del Cens Agrari de 1999)

Si avaluem una productivitat mitjana de 4 polls per niu, la població postreproductora seria de l'ordre de 36.000 – 75.000 aus.

Insistim en el caràcter absolutament provisional d'aquesta xifra. L'espanyola ha estat avaluada entre 320.000 i 435.000 parelles. Considerada la tradicional abundància de guàtleres a diverses comunitats autònomes, la xifra que donem per les Balears ens sembla coherent amb aquella que ha estat publicada per la totalitat de l'estat, o en tot cas, optimista!.

Quant a les estadístiques de captures, podem considerar-les irrellevants a Eivissa i Formentera (de l'ordre de desenes o poc més del centenar anual, ja que la mitja veda hi és molt restringida i no hi ha "especialistes" a caçar guàtleres salvatges).

Per calcular el nombre de captures totals a Mallorca i Menorca, partim dels resultats de l'enquesta: de 12 a 25 per caçador i temporada a Mallorca, i més de 25 per temporada a Menorca. En aquest cas, calcularem entre 25 i 50, per conservar una proporció similar a la de Mallorca. Coneixem el nombre de llicències expedides cada any a cada illa, però no la proporció de caçadors amb llicència que practiquen aquesta modalitat de caça, punt que resulta el més feble en el nostre càlcul. L'hem determinat en converses amb directius de societats, armers i agents de Medi Ambient que coneixen especialment el món cinegètic, i queda avaluat en un 10 % a Mallorca i un 20 % a Menorca.

Mallorca

10% dels caçadors x núm. llicències x 12-25 = **23.148 – 48.225**

Menorca:

20% dels caçadors x núm. llicències x 25-35 = **12.310 – 17.234**

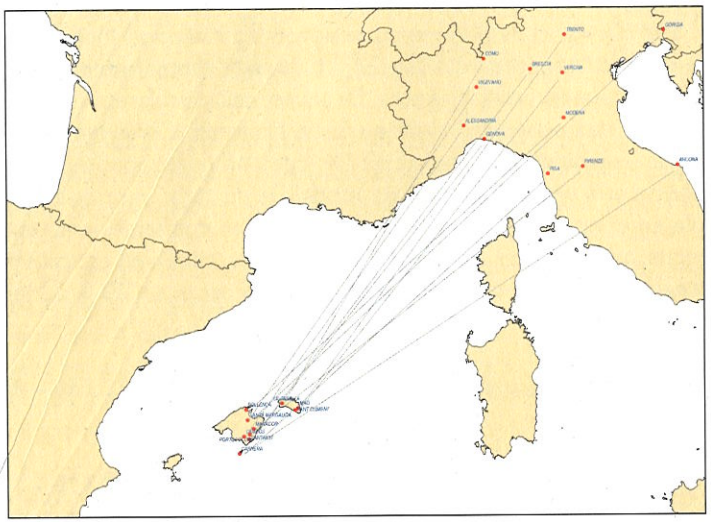
(tal vegada la xifra de Menorca és una subestima, ja que, en ser l'espècie més abundant, pot resultar més atractiva pels esportistes)

La nostra avaluació, per tant, estaria en unes captures anuals mitjanes de l'ordre de 35.000 a 50.000 exemplars. Aquesta xifra seria relativament alta sobre la de reproductors, però s'ha de tenir en compte que la caça no sols es practica sobre guàtleres nascudes a les Balears, sinó també les que passen en migració per les nostres illes.

Les recuperacions de guàtleres anellades

Com és ben sabut, l'anellament d'aus és el principal instrument d'estudi de les seves migracions. Desgraciadament, a les Balears se n'han anellat poquíssimes: sols 3 exemplars, capturats a l'illa de l'Aire de Menorca! En les campanyes del GOB arreu de les illes, on s'han marcat de l'ordre de 200.000 aus, les guàtleres marcades són anecdòtiques, i d'aquestes no se n'ha recuperat mai cap.

En canvi, sí tenim algunes recuperacions de guàtleres anellades fora: són 12 aus italianes, capturades a Mallorca (9) i a Menorca (3). La taula següent resumeix aquesta informació, que queda reflectida en el mapa.

RECUPERACIONS A LES BALEARS DE GUÀTL·LERES ANELLADES A ITÀLIA. En la major part dels casos, els animals varen ser capturats després d'efectuar una o més migracions, és a dir, que havien passat per Àfrica abans de migrar cap a les Illes (Les línies no indiquen la trajectòria).

Anella IAB	Data anell	Origen	Data cap	Captura	Dies	Km i direcció
4703	16.5.66	Alessandria, IT	27.12.66	Campos, MA	225	736 Km SW 219°
175051	3.5.43	Udine, IT	15.4.44	S. Margalida, MA	348	1102 Km WSW 235°
235776	16.5.50	Brescia, IT	21.1.51	Santanyí, MA	250	899 km SW 223 °
278328	28.5.50	Genova, IT	15.1.51	Porto Colom, MA	232	ESE 107°
290668	19.6.50	Ancona, IT	15.9.52	Palma, MA	819	1014 km WSW 244°
383925	13.5.52	Pisa, IT	23.8.52	Palma, MA	102	806 km WSW 233°
444876	1.9.53	Verona, IT	1.9.53	Sant Climent, MA	105	832 km SW 224°
755902	9.5.59	Trento, IT	23.3.61	Maó, MA	684	886 km SW 222°
800718	15.5.60	Modena, IT	12.10.60	Pollença, MA	150	834 kmWSW 233°
923381	2.5.64	Como, IT	15.8.64	Ciutadella, MA	105	772 kmSW 215°
951738	20.5.64	Vigevano, IT	24.9.64	S.Margalida, MA	781	781 km SW 219°
30989	10.5.38	Firenze, IT	25.4.39	Manacor, MA	350	814 km WSW 237°

En principi, sembla que les Balears queden dins la ruta migratòria de les guàtleres italianes, però aquestes recuperacions corresponen a un gran experiment fet pels italians que capturaven les guàtleres a Sicília i sud d'Itàlia i les desplaçaven al nord per alliberar-les (i salvar-les de les massives pràctiques de captures amb xarxes al sud), i el comportament migratori de les aus podria haver-se vist afectat.

Acabem aquest apartat assenyalant l'interès que tendria marcar masivament guàtleres a la primavera a les nostres illes. Aquest és un camp obert a la col·laboració entre ornitòlegs i caçadors, que podria donar resultats molt interessants.

Com gestionar les poblacions de guàtleres

Totes les espècies cinegètiques han de ser objecte d'una gestió prudent per conservar-les en densitats adequades que permetin el seu aprofitament a llarg termini. Ara se'n diu gestió sostenible, però encara que l'expressió sigui nova, ho hem dit sempre d'una altra manera ben bona d'entendre: amb seny.

No hi ha millor repoblació que deixar caça per criar. Aquesta és una regla bàsica. Per desgràcia, amb les espècies migratòries, se sol tenir present una altra idea, molt més insolidària i egoista: si no ho matem aquí, ho mataran a fora! Aquest principi lamentable fa que molts d'aucells migratoris (i altres recursos compartits) siguin explotats de manera imprudent, i, a la llarga tothom hi surt perdent.

Convé tenir present que els aucells migratoris recorren cada any les mateixes rutes, per regla general. De manera que les guàtleres que es deixin a un sementer, probablement l'any que ve vendran allà mateix. Espècies migratòries i espècies sedentàries han de ser gestionades amb la mateixa prudència, procurant aprofitar els interessos, sense afectar el capital.

Un altre principi general és el d'afavorir l'hàbitat de cria i refugi de les espècies. En el cas de la guàtlera, una espècie pràcticament exclusiva de camps cultivats, la gestió s'ha de fer harmonitzant els interessos dels caçadors i dels pagesos. Proposam a continuació algunes regles bàsiques, que l'experiència ha demostrat que són positives, i que convé adoptar sempre que sigui possible.

1) Guàtleres i agricultura

- Gestió dels guarets. Els sementers abandonats poden ser atractius per les guàtleres (no tant com els sembrats, tanmateix) si el mes de gener s'hi sega l'herba seca, i a la primavera recuperen una cobertura verda i fresca. Una passada de segadora el gener ajudarà no sols a aquesta espècie, sinó també a les perdius i altres espècies, cinegètiques o no.

- Sembres per la caça. És una pràctica molt recomanable: són parcel·les que se sembren (alfals, vessa, gra petit...) i no se seguen ni es pasturen. La Conselleria té una publicació gratuïta específica per aquesta pràctica, que podeu aconseguir a qualsevol de les seves oficines.

- Una solució per la sega: les barres de vol. Cada any, centenars de polls de guàtlera es perden per efecte de les segadores. Una precaució senzilla en pot salvar moltes: es tracta d'instal·lar davant del tractor una barra metàl·lica, de la que pengen cadenes que fan fugir les femelles o els polls abans que la màquina arribi. Fins i tot si el niu es perd, la femella probablement trobi un altre lloc on fer una posta de reposició!

- Deixar el rostoll alt, i demorar l'empacat de les bales tant com sigui possible és una altre mesura molt efectiva per salvar moltes guàtleres. També resulta útil retardar la llaurada del rostoll, i evidentment, és molt negatiu cremar-lo, tant per la matèria orgànica que perdem com per la destrucció de l'hàbitat que suposa.

- Evitar tant com sigui possible els insecticides i els herbicides! Si aquests productes són útils a l'agricultura moderna, també és cert que hi ha abusos constants i innecessaris. La seva aplicació indiscriminada elimina moltes espècies favorables a les espècies silvestres en general i la guàtlera en particular. No s'haurien d'aplicar mai en temps de cria, i en tot cas, convé sempre comptar amb l'opinió d'un tècnic agrònom. Les cooperatives o els serveis tècnics d'agricultura poden assessorar sobre el seu ús, i ajudar a evitar impactes innecessaris.

2) La caça de la guàtlera

Probablement sigui la caça de la guàtlera la modalitat més adequada per iniciar-se i aprendre a caçar amb un ca de mostra.

Per tant, és una modalitat de caça la qual hem de veure d'una manera diferent d'altres sistemes de caça, perquè, encara que la finalitat de tota peça cinegètica sigui la de ser condimentada, en aquest cas el nombre de captures sigui el menys important, encara que la seva carn sigui excel·lent.

És la modalitat de caça en la qual s'iniciarà al ca de mostra, on podrem contemplar les aptituds naturals del ca a una edat molt jove i on podrem corregir tots els seus defectes.

Per una altra banda, serà on el caçador es podrà iniciar en el tir al vol, ja que no representa una gran dificultat, encara que moltes vegades ens sorprengui i se'n pugi anar a criar a una altra banda.

Encara que podríem escriure infinitat de coses en referència a aquesta modalitat de caça, ens limitarem a una sèrie de consells, fruit de l'experiència d'haver practicat la seva caça.

Hi ha una dita molt antiga que diu, que per caçar les guàtleres s'ha caçar amb un ca vell i caminar de begut. Això té fàcil explicació: s'ha de pensar que aquesta modalitat de caça s'inicia en ple mes d'agost, amb temperatures molt elevades; el ca que no estigui ben entrenat i no sàpiga dosificar les seves forces, en pocs minuts deixarà de caçar per cansament. Qui marca la pauta és el ca, per tant, s'ha d'estar pendent d'ell. De manera que s'ha de caminar amb calma, i donar tantes voltes com imposi la feina del ca, sense frisar.

És imprescindible que duguem sempre una reserva d'aigua que necessitarà durant la jornada de caça, així com tenir cura dels coixinets de les seves potes ja que a principi de la temporada cinegètica són blanes, per tant, al més mínim símptoma de coixesa, s'ha d'acabar la jornada de caça, i netejar amb cura el que pugui tenir als peus.

En l'acció de caçar, hem de tenir en compte mots factors, encara que el més important sigui el vent.

Hem d'iniciar la marxa de cara al vent, d'aquesta manera el ca en les seves llaçades agafarà més ràpidament les emanacions de la guàtlera.

En ocasions en les que hi ha absència de vent el ca és capaç de passar una

vegada i una altra per damunt de la guàtlera i no fer menció de la seva existència, i no per això deixa de ser un ca excepcional.

Una vegada el ca agafa les emanacions de la peça, hem de deixar que arribi a realitzar la mostra, sense preses i observant aqueix moment tan especial; una vegada aixecada la guàtlera, hem de deixar que s'allunyi a bastament, per poder ser abatuda el més sencera possible, així com observar el seu vol. En ocasions el vol és molt curt, d'un parell de metres, per deixar-se caure molt a prop de nosaltres. En aquest cas és millor respectar-la, ja que probablement tingui la seva colla molt a prop.

Si una vegada aixecat el vol, es falla el tir, no hem de córrer rera ella, és millor seguir caçant, memoritzant el lloc on s'ha posat, ja que la guàtlera es posa com aigua de pluja per quedar-se uns moments quieta, aprofitant el seu mimetisme, per seguir llavors peonant, si correm tot d'una rera ella, pot ser no la trobem.

En quant al tir, com ja s'ha esmentat abans, no té massa dificultat, però en ocasions la guàtlera ens sol sorprendre amb qualque vinclada, que ens pot deixar amb un pam de nassos! Només un consell: el seu vol baix pot crear qualque perill però no al caçador sinó a alguna persona que pugui ser a prop, o al nostre propi ca, per tant, precaució.

La munició ha de ser suau amb cartutx de 28 a 30 grams i amb un perdigó del 9 o el 10, és més que suficient. Hem de dur la munició justa, ja que és una modalitat de caça de pocs tirs, per tant no hem de dur pes innecessari.

En quant a l'escopeta, només hem de tenir en compte que el tir és proper i per tant haurem de tenir xocs oberts. El millor és l'escopeta clàssica, juxtaposada, però també són vàlides les superpostes i les semiautomàtiques. També hem de pensar que és una modalitat de caça que es practica a ple estiu i per tant la roba del caçador han de ser còmoda i lleugera, no és necessària la vestimenta típica de camuflatge, mai hem d'oblidar de taparnos el cap bé amb una gorra o capell, pot ser causa d'una insolació, com a mal menor.

Per finalitzar dues reflexions:

La guàtlera és una peça cinegètica que s'enfronta a molts perills durant la seva migració des de l'hivernada al Sahel. Una vegada que arriba a les nostres terres, s'enfronta als perills d'una agricultura mecanitzada, fungicides, pesticides, així com als seus depredadors naturals, per tant la pressió cinegètica ha de ser moderada.

Per últim, hem de diferenciar la caça de la guàtlera salvatge de la guàtlera de granja, els cans saben perfectament la diferència i nosaltres també l'hem de saber.

La caça de la guàtlera salvatge suposa un major estímul per al ca, ja que eleva el seu nivell d'excitació, provocant-li una expressió màxima de la mostra, en canvi la de granja representa per un bon ca poc més que un joc. L'excés d'amollades de guàtleres de granja farà que els cans agafin mals costums, difícils de corregir, com per exemple el de no respectar la mostra i agafar les guàtleres "a dent", siguem conscients del que feim, i no oblidem la funció importantíssima que té aquesta modalitat de caça, que és la d'ensenyar.

3) Les guàtleres de granja.

Les guàtleres es poden criar en captivitat, però l'espècie que es troba al comerç no és la guàtlera comuna, *Coturnix coturnix*, sinó una espècie similar, en principi de talla un poc més gran, la guàtlera japonesa, *Coturnix japonica*. Aquesta espècie viu en estat silvestre al Japó i est de la Xina, i migra molt menys que l'espècie europea. És de talla una mica superior, i els mascles típics tenen el pit més pintat. Les femelles són pràcticament indistingibles de les nostres. De fet, l'única distinció clara és la del cant dels mascles, que té més síl·labes i no resulta tant "net" en l'espècie oriental. La guàtlera japonesa es cria molt bé en captivitat, resulta molt productiva, i s'ha convertit en un animal de granja molt estès. A més, es pot hibridar amb l'europea. Els criadors, a més, han seleccionat formes més atractives pels caçadors, molt similars o quasi idèntiques a les europees, de manera que el que avui es comercialitza és guàtlera japonesa tipus europeu, o, en el millor dels casos, formes hibridades. Cada any, moltes desenes de milers d'aquestes guàtleres es produeixen a les granges d'arreu d'Europa i una bona part és alliberada per la caça, sigui en vedats intensius (més d'un quart de milió cada any a Catalunya!) o altres vedats. En els darrers anys 2000-03, s'han autoritzat alliberaments a les Balears d'un total de 18.530 aus, sense incloure les de vedats intensius. Fons orals del comerç de l'espècie indiquen vendes anuals de l'ordre de 60.000 – 70.000 aus, dedicades a l'activitat cinegètica. Per tant, sembla ser que hi ha alliberaments sense autoritzar: Convé recordar que això pot donar peu a expedients d'infracció, i és una pràctica temerària igualment per motius sanitaris!

Atès que l'espècie japonesa hibrida fàcilment amb l'europea, i té una conducta migratòria distinta (anul·lada en els animals de granja) els especialistes han assenyalat un risc preocupant: si la hibridació s'estén, les guàtleres europees podrien degradar la seva conducta migratòria, i deixar de passar la mar i el Sàhara. És fàcil pensar què succeiria: la guàtlera no té la capacitat de suportar una temporada de caça

tan llarga com altres animals més forts, ni de passar els hiverns severs que ocasionalment afecten la Mediterrània. De manera que la hibridació suposa un risc major per a la conservació de l'espècie. La proposta que fan els especialistes, aprovada a les conclusions del Fòrum de caça sostenible d'espècies migradores (Federación Española de Caza) és que s'eviti radicalment l'alliberament de guàtleres de granja abans de la temporada de cria de l'espècie; sembla que els alliberaments posteriors tenen menys riscs, ja que difícilment poden arribar vives a la següent temporada de cria. En tant que la Conselleria estudia el tema, és convenient fer una crida a la prudència, i recomanar fermament seguir aquesta proposta: no allibereu guàtleres de granja abans del 15 d'agost, ni a cap zona on hi hagi guàtleres salvatges, per reduir tant com sigui possible aquest risc!

Agraïments

En primer lloc, i de manera molt especial, als informadors esmentats a les pàgines 10 i 11, sense els quals aquest treball no hagués estat possible. Al director general de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental, Sr. Antoni Gómez, i al president de la Federació Balear de Caça, Sr. Jaume Ripoll, per la seva confiança.

A tot el personal del Servei de Protecció d'Espècies, per la seva ajuda. Als Drs. José Domingo i Manuel Puigserver per la seva revisió crítica. A l'armer Sr. Benito Mayol i al Sr. Antoni Mas, per les dades que ens han proporcionat. A l'Oficina de Anillamiento del Ministeri de Medi Ambient, per les dades de recuperacions.